

Voortgangsrapportage PFAS Zeeland van de PFAS coördinatoren

22 februari 2024

Op 29 maart 2022 hebben minister Harbers en gedeputeerde Van der Velde twee PFAS-coördinatoren voor Zeeland aangesteld. Martin van Gelderen heeft Liz van Duijn opgevolgd en is coördinator voor het Rijk, Maarten de Hoog voor Zeeland. Voor u ligt de vierde voortgangsrapportage van de twee PFAS-coördinatoren. De coördinatoren dragen zorg voor het aanjagen en stroomlijnen van de lopende acties en onderzoeken inzake PFAS Zeeland, en zien toe op een kordate aanpak. De coördinatoren rapporteren hier over aan hun opdrachtgevers, minister Harbers, staatssecretaris Heijnen en gedeputeerde Van der Velde. Deze rapportage heeft vanwege de leesbaarheid een andere opzet dan de vorige rapportages.

Naast deze voortgangsrapportage reflecteren de twee coördinatoren in de oplegbrief op de afgelopen periode en kijken vooruit. Deze voortgangsrapportage is tot stand gekomen met bijdragen van het ministerie van IenW, DG Water en Bodem en Rijkswaterstaat, en de Provincie Zeeland. Enkele afkortingen worden aan het einde van de rapportage nader toegelicht.

1. Internationaal

Actie	Stand van zaken	Planning
<i>PFAS-restrictievoorstel</i>	Op 7 februari 2023 is het voorstel voor een zo'n breed mogelijk PFAS-verbod gepubliceerd door de European Chemicals Agency (ECHA). De openbare raadpleging heeft ruim 5600 reacties opgeleverd. De verdere procedure is dat wetenschappelijke comités van ECHA een opinie opstellen die zij vervolgens naar de Europese Commissie sturen; die deze vervolgens ter stemming zal voorleggen aan de lidstaten.	ECHA verwerkt nu de grote hoeveelheid aanvullende informatie waarbij de indienende landen ondersteunen om het tijdsverlies door het verwerken van alle aanvullende informatie zo veel mogelijk te beperken. Vooralsnog is het niet duidelijk wat dit voor de planning van 2025 betekent.
<i>Internationale Schelde Commissie (ICS)</i>	In de Internationale Scheldecmissie wordt het onderwerp PFAS als vast punt besproken. In het hele Scheldestroomgebied wordt ondertussen hard gewerkt aan de PFAS-problematiek. Deze problematiek wordt nu overal ervaren en voor alle delegaties is sprake van een voortvarende aanpak. Met name Frankrijk, Vlaanderen en Brussel werken met actieprogramma's die ook inhoudelijk interessant zijn voor Nederland. Concreet continueert de ISC de bestaande PFAS-metingen zodat op de betreffende meetstations een continue reeks metingen wordt verkregen. Daarnaast is een studie in voorbereiding naar de PFAS-bronnen en vrachten. Er	In de tweede helft van 2024 wordt een ICS-workshop PFAS georganiseerd gericht op verdere harmonisatie van de aanpak van PFAS in het stroomgebied. Vanuit het Flandres Trainee Programme wordt momenteel gewerkt aan een studie over de aanwezige informatie van de verschillende PFAS-bronnen binnen het stroomgebied van de Schelde. De uitkomsten van dit bronnenonderzoek worden meegenomen in het driejaarlijks rapport van de ICS-werkgroep monitoring. Het bronnenonderzoek wordt in Q2 2024 opgeleverd. De voortgang van elke delegatie wordt standaard tijdens ISC

Actie	Stand van zaken	Planning
	<p>wordt ook onderzoek voorbereid naar PFAS-gehalten in grondwaterreserves.</p> <p>Op 24 juni 2022 is door PS Zeeland een motie aangenomen waarin het college van GS wordt opgeroepen bij het Rijk aan te dringen op een Schone Schelde Verdrag.</p> <p>In diverse overleggen is door Zeeland de wens om te komen tot een aangepast Schelde verdrag besproken. Er is op dit moment geen aanleiding om het verdrag aan te passen omdat het realiseren van reductiedoelen voor PFAS en andere stoffen past binnen de voorwaarden van het huidige verdrag.</p>	<p>bijeenkomsten gedeeld. Zo heeft bijvoorbeeld Brussel naast Vlaanderen uitgebreid onderzoek naar bronnen, bodem en oppervlaktewater verricht en hebben ze voor de regio de PFAS hotspots in kaart gebracht.</p>
<i>PFAS-schade verhalen 3M</i>	<p>Minister Harbers heeft op 23 mei 2023 besloten het bedrijf 3M officieel aansprakelijk te stellen.</p> <p>Op 24 augustus 2023 heeft minister Harbers met 3M gesproken over de aanwezigheid van PFAS in de Westerschelde. Dit gesprek heeft aanleiding gegeven tot vervolgesprekken tussen beide partijen.</p> <p>Vervolgens vond de tweede informatiebijeenkomst voor Zeeuwse belanghebbenden plaats op woensdag 18 oktober 2023.</p>	<p>Over dit traject kunnen geen verdere mededelingen worden gedaan omdat dit invloed zou kunnen hebben op het verloop van de gesprekken met 3M.</p>

2. Nationaal

Actie	Stand van zaken	Planning
<i>RIVM-onderzoeksprogramma</i>	<p>Het Ministerie van IenW heeft samen met de ministeries van VWS en LNV het RIVM in 2023 de opdracht voor een landelijk blootstellingsonderzoek gegeven.</p> <p>Provincie Zeeland heeft benadrukt dat in dit onderzoek voldoende aandacht moet zijn voor de situatie rond de Westerschelde en Kanaal Gent-Terneuzen.</p> <p>In de afgelopen periode heeft het RIVM de verschillende onderzoeksporen van het</p>	<p>Op 28 februari 2024 staat voor de tweede keer een bijeenkomst gepland bij het RIVM in Bilthoven. De provincie Zeeland zal hier aan deelnemen. Het RIVM presenteert daar de voortgang van het afgelopen jaar. Daarnaast dient deze bijeenkomst om inspraak te leveren.</p> <p>Het RIVM kijkt momenteel of en hoe het landelijk blootstellingsonderzoek ook de regionale verschillen voor de</p>

Actie	Stand van zaken	Planning
	<p>programma volledig uitgewerkt. Een voorbeeld van zo'n onderzoekspoor is PFAS en grondwater. Daarnaast heeft het RIVM op de al lopende onderzoeken voortgang geboekt door onder andere publicatie van het rapport over voedsel en drinkwater¹.</p> <p>Het RIVM heeft op 8 november 2023 in Zeeland bijeenkomst/webinar gehouden over het RIVM-programma. Tijdens deze bijeenkomst zijn diverse vragen gesteld. De vragen en antwoorden zijn terug te vinden op Vragen en antwoorden webinar RIVM 8 november '23 Provincie Zeeland.</p>	<p>Westerschelde in beeld gebracht kunnen worden.</p> <p>Provincie Zeeland en GGD Zeeland leveren input voor de opzet en uitvoering van het onderzoeksprogramma en blijven daarin aandringen op volwaardige betrokkenheid van Zeeland.</p>
<p><i>RIVM-verkenning gezondheidsonderzoek Chemours en Westerschelde</i></p>	<p>Naast het landelijke onderzoekprogramma, heeft IenW nog een aanvullende opdracht aan het RIVM gegeven. Dit betreft een verkenning naar een gezondheidsonderzoek voor de omgeving van Chemours en Westerschelde. Deze verkenning zal dus, in tegenstelling tot het landelijk onderzoeksprogramma, specifiek gaan kijken naar regionale effecten. Het RIVM is daar begin 2024 mee van start gegaan.</p> <p>Voor dit traject is een begeleidingscommissie samengesteld waar verschillende regionale partijen uit de omgeving van Zeeland en Dordrecht aan deelnemen om zo de regionale wensen goed mee te nemen.</p>	<p>Naar verwachting zal deze verkenning rond de zomer van 2024 afgerond zijn. Uit de resultaten van de verkenning zal blijken hoe en op wat voor manier de gezondheidsonderzoeken vorm zullen worden gegeven. IenW zal de Tweede Kamer hierover informeren.</p>
<p><i>Inventarisatie PFAS indirecte lozingen</i></p>	<p>De omgevingsdiensten DCMR en RUD-Zeeland hebben vanaf 2021 controlebemonsteringen uitgevoerd bij bedrijven waar mogelijk PFAS verwacht werd in het afvalwater.</p> <p>In 2023 heeft de RUD-Zeeland een inventarisatie uitgevoerd van activiteiten in relatie tot PFAS voor hun volledige bedrijvenbestand. Op basis</p>	<p>Deze bemonsteringen worden in 2024 voortgezet en uitgebreid in aantal.</p> <p>Mede afhankelijk van de analyseresultaten zijn bij vier bedrijven (ontwerp)besluiten genomen met een onderzoeksplicht, plan van aanpak, of proefneming. En er zijn bedrijven aangeschreven om zelf aanvullende informatie te leveren voor meer inzicht in</p>

¹ [Nieuw onderzoek bevestigt: mensen in Nederland krijgen te veel PFAS binnen | RIVM](#)

Actie	Stand van zaken	Planning
	hiervan zijn het aantal controles in 2023 uitgebreid.	<p>herkomst en hoeveelheden PFAS in afvalwater.”</p> <p>Op initiatief van Provincie Zeeland en Ministerie IenW werken we aan een gelijk speelveld voor het beoordelen van (indirecte) lozingen met PFAS. Hiervoor maken we gebruik van de handreiking voor vergunningverlening die door het ministerie van IenW voor de zomer zal worden afgerond.</p>
<i>Inventarisatie PFAS RWZI's</i>	In de eerste helft van 2023 hebben de bemonsteringen en analyses op alle Zeeuwse RWZI's plaatsgevonden. De tweede helft van 2023 is gebruikt voor interpretatie van de data en rapportage. Het waterschap Scheldestromen laat zich daarbij begeleiden door een externe deskundige die ook het vergelijkbare STOWA onderzoek heeft uitgevoerd. (STOWA is het kenniscentrum van de waterschappen).	Waterschap Scheldestromen verwacht de rapportage met daarin conclusies en aanbevelingen in aan het einde van het eerste kwartaal van 2024 vast te stellen incl. publiekssamenvatting. Na vaststelling zal het Waterschap de rapportage zo snel mogelijk openbaar maken.
<i>Lozing PFAS vanuit RWZI Bath</i>	<p>De RUD-Zeeland heeft de omgevingsvergunning van RWZI Bath aangepast. Met deze aanpassing is een uitgebreide monitoringsverplichting voor PFAS opgelegd. Hiermee wordt een beter inzicht in de massabalans van PFAS over deze zuivering gerealiseerd en daarnaast levert dit ook een beeld op van effecten van te treffen brongerichte maatregelen.</p> <p>Met een bronaanpak is inmiddels al reductie van de PFAS lozing bij RWZI Bath bereikt. De omgevingsdienst Midden- en West Brabant (OMWB) heeft met ATM een traject afgesproken om te komen tot reductie en het opstellen van een vermijdings- en reductieprogramma, waarmee de lozing aanmerkelijk is verminderd.</p> <p>Sabic in Bergen op Zoom loost afvalwater op een persleiding na RWZI Bath. Dit water komt samen met het effluent van de RWZI in de Westerschelde. Sabic heeft in overleg met OMWB en Provincie Noord-Brabant maatregelen getroffen om de lozing te minimaliseren. Door proces</p>	<p>Het waterschap Brabantse Delta heeft in februari 2024 een zienswijze ingediend bij de RUD op de aanscherping van de vergunning van RWZI Bath, omdat het van mening is dat de provincie in deze vergunning geen eisen kan stellen aan de lozing van PFAS. De RUD beoordeelt deze en zienswijzen van andere organisaties en verwerkt dit in de definitieve vergunning.</p> <p>Sabic onderzoekt alternatieve methoden voor het reinigen van een mengsel. Ook is het bedrijf gestart met de voorbereiding voor een pilot-installatie voor behandeling van vacuümwater dat is verontreinigd met PFBS. Deze installatie zal naar verwachting in het vierde kwartaal 2024 operationeel zijn.</p> <p>De omgevingsdienst Midden- en West Brabant (OMWB) draagt zorg voor de voortgang bij Sabic en ziet toe dat het bedrijf de reductie zover mogelijk doorvoert. Naar verwachting is deze reductie meer dan 90%. Exacte omvang van deze reductie is nog niet</p>

Actie	Stand van zaken	Planning
	geïntegreerde maatregelen heeft Sabic een grote reductie van de lozing van PFBS bereikt.	duidelijk, als gevolg van vertraging door drukte bij het externe laboratorium.
<i>Kopgroep vergunningen</i>	<p>In 2023 signaleerde de Provincie Zeeland dat omgevingsdiensten verschillend om (kunnen) gaan met beoordeling van PFAS in (in)directe lozingen.</p> <p>Het Ministerie van IenW heeft naar aanleiding daarvan onder de werktitel "Kopgroep Vergunningen" in Q4 2023 aan Arcadis opdracht verleend naar aanleiding van vragen van bevoegde gezagen ten aanzien van het PFAS-vergunningenbeleid. Het doel is om tot een eenduidige aanpak voor de bevoegde gezagen te komen als het gaat om de regelgeving voor lozingen.</p>	Uit dit traject volgt in Q2 van 2024 een handreiking om de bevoegde gezagen te ondersteunen. Hierna bekijkt het ministerie IenW met de kopgroep hoe de handreiking kan worden geïmplementeerd in de praktijk.
<i>Grensoverschrijdende vergunningen (verdragen Helsinki/Espoo)</i>	<p>De vergunningaanvragen van Vlaamse bedrijven hebben onverkort de aandacht. Kennisuitwisseling tussen Nederlandse en Vlaamse overheidspartijen is hierbij essentieel en is ook intensief. Voorbeelden hiervan zijn inzet op aanvragen van 3M en Indaver Antwerpen.</p> <p>Aanvragen komen op verschillende manieren bij ons binnen. De RUD-Zeeland faciliteert zoveel mogelijk de processen namens de Provincie Zeeland en betreft Rijkswaterstaat hier ook bij.</p> <p>Vanaf de voortgangsrapportage van 4 juli 2023 tot heden heeft de RUD Zeeland namens de Provincie Zeeland een drietal adviezen uitgebracht over opgenomen PFAS-waarden in de vergunningsaanvragen vanuit België.</p>	<p>Rijkswaterstaat heeft sinds eind 2023 extra inzet verworven op deze werkzaamheden en werkt in 2024 aan het optimaliseren van de werkprocessen om de verworven expertise op de meest effectieve manier in te kunnen zetten.</p> <p>Samen onderzoeken RWS en RUD op welke manier selectie en prioritering kan plaatsvinden om te bepalen welke vergunningaanvragen beoordeeld moeten worden gezien de grote hoeveelheid aanvragen. Ook wordt samen met de provincie Brabant afgestemd hoe adviesaanvragen die bij beide provincies binnenkomen effectiever op te pakken.</p> <p>Voor 2024 heeft GS aanvullend € 100.000 beschikbaar gesteld voor uitvoering van deze taken. Op basis hiervan continueert RUD Zeeland haar eerdere inzet op het dossier Espoo/Helsinki. Het streven blijft om hier structurele financiering voor te vinden.</p>
<i>Onderzoek PFAS-aandachtslocaties</i>	RUD Zeeland voert, in opdracht van Provincie Zeeland, onderzoek uit naar PFAS aandachtslocaties. Het onderzoek richt zich op dossieronderzoek/historisch onderzoek om te bepalen waar in Zeeland sprake kan zijn van	Dit onderzoek is in 2023 gestart en heeft een looptijd tot eind 2024. Het onderzoek loopt op schema. Bij het dossieronderzoek zijn in totaal 131 locaties betrokken.

Actie	Stand van zaken	Planning
	verontreiniging door PFAS binnen inrichtingen. Ook worden brandweer oefen locaties en incidentlocaties waar PFAS-houdend blusschuim is ingezet, bij dit onderzoek betrokken.	

3. Onderzoeken en monitoring

Actie	Stand van zaken	Planning
<i>Impactanalyse PFAS</i>	In januari 2023 is Wageningen Marine Research in opdracht van Rijkswaterstaat gestart met het onderzoek. Het onderzoek bestaat uit een literatuuronderzoek en analyse van geselecteerde organismen. De bemonstering heeft plaatsgevonden in het voor- en najaar van 2023. Er wordt gekeken naar de effecten van PFAS in het ecosysteem en daarmee op de natuurdoelstellingen.	Dit onderzoek loopt op schema. De uitkomsten van het onderzoek worden eind 2024 verwacht. Regionale partijen zoals Provincie Zeeland en gemeenten worden op verschillende momenten gedurende het onderzoek geïnformeerd over de tussenresultaten.
<i>Seaspray</i>	Eind 2023 is een conceptrapportage van de studie naar seaspray opgeleverd. Hierin is alle beschikbare kennis over het onderwerp gebundeld. Ook is benoemd welke kennis ontbreekt. Als resultaat van deze studie zijn verdiepende onderzoeksvragen geformuleerd en is een voorstel voor een vervolgonderzoek. Dit voorstel betreft o.a. de uitvoering van metingen en de wijze waarop, om meetgegevens van seaspray in Nederland te verzamelen.	In het eerste kwartaal 2024 stellen het ministerie van IenW en de kustprovincies de rapportage de inhoud van het vervolgonderzoek vast. Daarbij betrekken zij ook de koppeling met andere onderzoeken en programma's worden betrokken, zoals het RIVM onderzoeksprogramma.
<i>Zeeschuim</i>	Het RIVM heeft in opdracht van IenW PFAS geanalyseerd in zeeschuim en zeewater uit provincies Zeeland, Noord- en Zuid-Holland. Het RIVM heeft de resultaten vergeleken met resultaten van de Vlaamse kust. Hieruit blijkt dat in Nederland vergelijkbare concentraties PFAS in zeeschuim en zeewater aanwezig zijn. Het is nog onduidelijk wat het effect hiervan is op de blootstelling van mensen. Deze vraag neemt het RIVM mee in het brede PFAS-onderzoeksprogramma.	Op basis van de resultaten van het RIVM heeft het Landelijk Zwemwater Overleg (LZO) geconcludeerd dat er op dit moment geen noodzaak is voor het nemen van maatregelen voor het zwemmen aan de Nederlandse kust. We werken met het LZO momenteel aan communicatie over dit onderwerp voor en tijdens het zwemseizoen 2024, zodat er in Nederland eenduidige communicatie is. Dat zal enerzijds algemene informatie zijn die de recreatiesector ook kan gebruiken voor het informeren van toeristen.

Actie	Stand van zaken	Planning
		Maar er wordt ook gedacht aan communicatie richting specifieke doelgroepen als surfers, zeezwemmers, etc.

Bijlage 1: Afkortingenlijst

- DCMR:
 - DCMR Milieudienst Rijnmond. Dit is de gezamenlijke omgevingsdienst van de provincie Zuid-Holland en dertien gemeenten in de regio Rijnmond.
- ECHA
 - European Chemicals Agency. Europees agentschap die werkt aan het implementeren van de Europese wet- en regelgeving op het gebied van chemicaliën.
- ISC
 - Internationale Schelde Commissie. Dit is een intergouvernementele commissie die bestaat uit de regeringen van de Franse Republiek, het Koninkrijk België, het Waalse Gewest, het Vlaamse Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Koninkrijk der Nederlanden. Ze streeft naar duurzaam en integraal waterbeheer in het internationale Scheldestroomgebiedsdistrict.
- GS
 - Gedeputeerde Staten.
- OMWB
 - Omgevingsdienst Midden- en West Brabant.
- RUD Zeeland
 - Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland.
- RWZI
 - Rioolwaterzuiveringsinstallatie.